

Szkola Wyższa i jej biblioteka – wzajemne relacje, potrzeby i związki na przykładzie Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego w Szczecinie

---

GRZELAK – ROZENBERG A.

Щецин, Польша

Анотація

У статті представлено діяльність Головної бібліотеки Західнопоморського технологічного університету (ZUT) м. Щецин – бібліотечно-інформаційного центру навчального закладу.

Показано історію створення бібліотеки, її будівлю та розташування, основні статистичні показники роботи. Висвітлено провідні ділянки роботи бібліотеки: джерела і засоби комплектування фондів, бібліотечно-інформаційну діяльність, особливості інформатизації та автоматизованої бібліотечної системи, види співпраці з підрозділами навчального закладу, наукову роботу та методи підвищення кваліфікації бібліотекарів. Особливу увагу звернено на пошук методів задоволення потреб користувачів.

Ключові слова: *Головна бібліотека, джерела фінансування, спонсори, бази даних, професійний розвиток.*

Abstract

In this paper the main relationships between West Pomeranian Technological University in Szczecin and its home library are presented. The material tries to show some effective solutions implemented in our library. Moreover in this paper effects and good

Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства
2013

cooperation between the University and its main library for the needs and expectations of students, researchers and other users are shown.

Key words: *main library, financial resources, sponsoring, providing collection, communication, databases, professional development.*

1. Prezentacja Uczelni i jej Biblioteki

Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie jest uczelnią państwową, liczącą 10 wydziałów i 5 jednostek międzywydziałowych. W Uczelni studiuje 13.650 studentów na wszystkich rodzajach i kierunkach studiów. W ZUT jest zatrudnionych 2.245 pracowników w tym 1.046 nauczycieli akademickich.

Biblioteka Główna zgodnie z § 14 Statutu jest jednostką ogólnouczelnianą i stanowi podstawę jednolitego systemu biblioteczno-informacyjnego Uczelni. Pełni wobec Uczelni funkcje naukowe, dydaktyczne i usługowe. Tak jest obecnie i tak było w przeszłości. Początków szkolnictwa wyższego w Szczecinie należy szukać po zakończeniu II wojny światowej.

W latach 1946 – 1955 pierwszą powstałą w Szczecinie Uczelnią była Akademia Handlowa, przekształcona w 1950 roku w Wyższą Szkołę Ekonomiczną z czterema wydziałami. To właśnie ta uczelnia wraz z utworzoną w 1947 roku Szkołą Inżynierską z pięcioma wydziałami dała początek Politechnice Szczecińskiej w 1955 roku. W strukturze nowej Uczelni rozpoczęła funkcjonowanie Biblioteka Główna wraz z istniejącymi już na wydziałach 3 bibliotekami wydziałowymi.

Był to załazek przyszłego, jednolitego uczelnianego systemu biblioteczno-informacyjnego. Biblioteka Politechniki Szczecińskiej otrzymała pomieszczenia na parterze w budynku Wydziału Chemicznego przy ul. Pułaskiego 10, zajmując początkowo powierzchnię 328 m², osiągając docelowo w tym budynku 650 m².

Fot. 1. Stara siedziba Biblioteki Głównej Politechniki Szczecińskiej (zaznaczona ramką)

W 1954 roku powstała w Szczecinie kolejna Uczelnia Wyższa Szkoła Rolnicza, w strukturze której utworzono Bibliotekę Główną. Pierwszą swą siedzibę otrzymała na drugim piętrze w gmachu przy ul. Zygmunta Starego 1, aby wkrótce przenieść się do pomieszczeń na parterze w budynku Rektoratu Uczelni przy ul. Janosika 8, gdzie docelowo zajmowała powierzchnię około 1.000 m².

Fot. 2. Stara siedziba Biblioteki Głównej Akademii Rolniczej

Jak widać ze zdjęć, Biblioteki Główne obu uczelni zlokalizowane były w budynkach uczelnianych zupełnie nieprzystosowanych do potrzeb bibliotecznych, bez sprzętu bibliotecznego, bez etatów i bez ustalonego budżetu.

Do lat 70-tych ubiegłego wieku w obu bibliotekach kształtował się system centralnego gromadzenia i opracowania zbiorów w Bibliotece Głównej oraz zdecentralizowanego udostępniania zbiorów poprzez organizację kolejnych czytelni, w przyszłości bibliotek wydziałowych w powstających wydziałach obu uczelni. W tle rozbudowywanego systemu bibliotecznoinformacyjnego Uczelni pojawiły się koncepcje budowy samodzielnego gmachu Biblioteki Głównej.

Sejm RP Ustawą z dn. 5.IX.2008 r. utworzył Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie z połączenia dwóch uczelni szczecińskich: Akademii Rolniczej i Politechniki Szczecińskiej. Nowa Uczelnia a wraz z nią Biblioteka

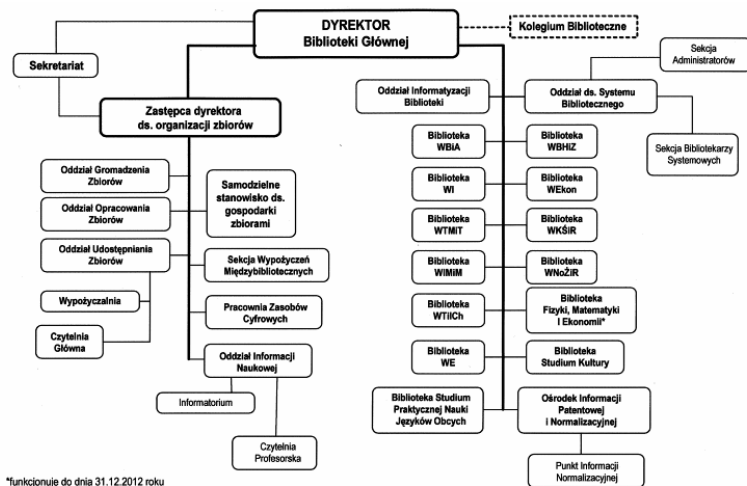
Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства
2013

Główna rozpoczęła funkcjonowanie 1.I.2009 roku. Sytuacja lokalowa Biblioteki Głównej ZUT powstałej z połączenia bibliotek obu Uczelni poprawiła się już w 2012 roku, kiedy to nastąpiło uroczyste otwarcie Biblioteki w nowym gmachu.

Fot. 3. Nowa siedziba Biblioteki Głównej ZUT w Szczecinie

Budynek, który otrzymała Biblioteka na swą siedzibę to dawna stołówka akademicka zlokalizowana w sąsiedztwie osiedla akademickiego w pobliżu budynków uczelnianych. Budynek poddany był adaptacji w ramach „Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2007 – 2013”. Decyzję o przeznaczeniu nieczynnej stołówki na bibliotekę podjęło kierownictwo Politechniki Szczecińskiej w 2007 roku – Uchwałą Senatu.

Rys. 1. Schemat organizacyjny systemu biblioteczno-informacyjnego ZUT w Szczecinie

Całkowita powierzchnia biblioteczna wynosi 7076,5 m²: Biblioteki wydziałowe /międzywydziałowe zajmują **2406,5 m²**, Biblioteka Główna, – **4670 m²** (w tym powierzchnia magazynów 754,38 m²).

W działalności bibliotecznej zatrudnione są 73 osoby na 72 ¼ etatach i 11 osób na 9,75 etatach to pracownicy obsługi. Wykształceniem wyższym legitymują 54 osoby zatrudnione w działalności bibliotecznej co stanowi 75 % zatrudnienia.

Tab. 1.

Charakterystyka zasobu bibliotecznego

Wyszczególnienie	2011	2012
Wydawnictwa zwarte w vol. (stan)	430 191	429 194
Wydawnictwa ciągle w vol. (stan)	152 658	145 205
Zbiory specjalne (w jedn. oblicz) (stan)	151 475	151 726
Opisy patentowe (w jedn. oblicz)	167 346	167 681
Dostęp do norm w wersji elektronicznej	—	ok. 30 000

Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства
2013

Podsumowanie:

Powstała w regionie silna uczelnia techniczno-rolnicza o randze uniwersyteckiej, która stworzyła odpowiednie warunki do funkcjonowania macierzystej biblioteki. Dobrze działająca biblioteka powinna stać się wizytówką uczelni. Taki cel postawili sobie bibliotekarze przygotowując z wielkim zaangażowaniem – pod każdym względem – nową siedzibę do świadczenia usług biblioteczno-informacyjnych. Znacząca poprawa warunków lokalowych pozwoliła na zapewnienie nie tylko dostępu do wiedzy, ale także umożliwiła bibliotece podjęcie się funkcji kulturotwórczego centrum w środowisku.

2. Praca biblioteczno-informacyjna

Działalność Biblioteki możliwa jest dzięki dotacji dydaktycznej, czyli środkom finansowym, jakie Uczelnia przeznacza na funkcjonowanie Biblioteki. Troską dyrekcji Biblioteki jest także przygotowywanie planu budżetu na każdy rok, w którym przychody i wydatki będą się bilansowały. W planie ujęte są więc koszty osobowe wszystkich bibliotekarzy zatrudnionych w Uczelni, koszty mediów i bieżące koszty utrzymania Biblioteki.

Wprowadzony w latach 90-tych ubiegłego wieku nowy system finansowania jednostek uczelnianych (obu Uczelni sprzed połączenia) spowodował wydzielenie na stałe ze środków finansowych uczelni specjalnego funduszu na zakup wszelkich nośników informacji (książki, czasopisma, bazy, zbiory specjalne). Przyznawana corocznie kwota środków jest dzielona algorytmem opracowanym przez Radę Biblioteczną na potrzeby Biblioteki Głównej i bibliotek wydziałowych. Biblioteki wydziałowe konsultują potrzeby zakupów z pracownikami naukowymi na macierzystych wydziałach. Od lat popularną formą wsparcia finansowego potrzeb bibliotecznych przez Wydziały jest tzw. „sponsoring wewnętrzny”. Stanowi on 7,4 % przychodów Biblioteki.

Charakterystyka struktury środków finansujących działalność biblioteczną

Dotacja uczelniana	Dotacja z wydziałów	Środki wypracowane	Dotacja celowa (uczelniana)
80,5 %	7,4 %	0,6 %	11,5 %

Przy dużym poparciu Uczelni oraz zaangażowaniu Wydziałów IMiM oraz TMiT wdrożono w Bibliotece Głównej System Zarządzania Bezpieczeństwem Informacji zgodnie z normą PN – ISO/IEC 27001 w obszarze Ośrodka Informacji Patentowej i Normalizacyjnej. Spełnienie powyższych wymogów daje naszym użytkownikom dostęp do ok. 30 000 norm w wersji elektronicznej.

Podsumowanie:

Środki finansowe z Uczelni przekazywane na potrzeby biblioteki (stałe monitorowane i korygowane), pozwalają na w miarę bezpieczne funkcjonowanie, oraz realizację podstawowych oczekiwań naszych użytkowników.

Udostępnianie zbiorów

Biblioteka ZUT w Szczecinie udostępnia zbiory w sposób rozproszony poprzez wypożyczalnię i czytelnię Biblioteki Głównej czynne przez 10 godzin dziennie oraz w co drugą sobotę czynne przez 4 godziny. Sieć czytelni wydziałowych/międzywydziałowych dostępna jest przeciętnie przez 8 godzin dziennie oraz w soboty „zjazdowe”. Zgodnie z obowiązującym regulaminem, czytelnie są dostępne dla każdego użytkownika, który na miejscu ma wolny dostęp do zbiorów, we wszystkich czytelniach. Z Wypożyczalni mogą praktycznie korzystać studenci i inne osoby zapisane do biblioteki, dysponujące legitymacją lub kartą biblioteczną.

W poniższej tabeli prezentowane są dane dotyczące liczby miejsc w czytelniach oraz odwiedzin we wszystkich agendach udostępniających zbiory naszej Biblioteki.

Tab. 3.

Charakterystyka bazy i parametry udostępniania zbiorów bibliotecznych

Wyszczególnienie	Liczba miejsc w czytelniach	Liczba stanowisk komputerowych dla użytkowników.	Liczba odwiedzin (w tym obcokrajowcy)		Zbiory wypożyczone w vol.
Wypożyczalnia	25	3	24 434	9	27 833
Czytelnia	80	2	3 923	6	13 985
OIN wraz z Czyt. Prof. i Informat.	43	20	4 861	-	35
Razem	148	25	33 218	15	41 853
Czyt. BiA	85	8	25 531	0	16 734
Czyt. BiHZ	16	3	1 124	0	9 009
Czyt. Inf.	30	3	6 333	11	4 313
Czyt. Ekon.	32	8	5 060	19	43 514
Czyt. El	40	7	7 378	0	3 367
Czyt. TMiT	60	6	2 833	10	2 750
Czyt. NoŻiR	21	3	4 960	0	37 902
Czyt. KŚiR	11	2	5 204	4	19 706
Czyt. IMiM	57	7	8 701	19	5 303
Czyt. TiCh	65	8	5 140	7	5 317
Czyt. FMiE	45	4	3 012	10	5 752
Czyt. SPNJO	24	3	29 343	34	59 617
OIPiN	7	6	1 557	2	49 596
R a z e m	641	93	139 394	131	304 733

Poza Wypożyczalnią, Oddziałem Informacji Naukowej oraz OIPiN – zbiory liczone są wg wskaźnika „7” (ilość odwiedzin x 7)

Inną formą udostępniania zbiorów realizowaną przez naszą bibliotekę są wypożyczenia międzybiblioteczne. Z tej usługi korzystają aktywnie 62 osoby, reprezentujące następujące Wydziały: Technologii i Inżynierii Chemicznej, Biotechnologii i Hodowli

Zwierząt, Inżynierii Mechanicznej i Mechatroniki, Nauk o Żywności i Rybactwa oraz Instytutu Fizyki.

W 2009 roku wraz z otwarciem Zachodniopomorskiej Biblioteki Cyfrowej „Pomerania” Biblioteka nasza włączyła się do współtworzenia zasobów cyfrowych tej biblioteki liczących dzisiaj około 30.000 publikacji. Jej głównym celem jest tworzenie zasobów informacyjnych oraz rozszerzenie zakresu usług elektronicznych zapewniających mieszkańcom naszego miasta i regionu wolny dostęp do narodowego i regionalnego dziedzictwa kulturowego i zasobów naukowych. Jedną z ważniejszych dla nas kolekcji w Zachodniopomorskiej Bibliotece Cyfrowej stanowią doktoraty i habilitacje tworzące w ten sposób repozytorium bibliotek i uczelni zachodniopomorskich. Zarządzenie JM Rektora naszej Uczelni daje naszym pracownikom naukowym prawo do umieszczania swoich prac w tej bibliotece. Biblioteka ZUT w Szczecinie umieściła w niej łącznie 178 dokumentów (doktoratów).

Biblioteka Główna udostępnia nie tylko zbiory, ale także swoje pomieszczenia na różne okazje: wystawy, konferencje, turnieje szachowe, prezentacje spotkania i inne eventy np. „Tydzień Bibliotek”. Szczególnie preferujemy studentów i absolwentów naszej Uczelni, którzy mieli już sporo okazji do zaprezentowania swoich osiągnięć zawodowy i hobbystycznych w naszych pomieszczeniach. Były to np. prace malarskie, fotograficzne czy rękodzielnicze. Stali się oni przez to inspiracją dla innych młodych chętnych i odważnych ludzi. Mamy nadzieję, że galeria nasza będzie ciągle wypełniona nowymi pracami i eksponatami.

Podsumowanie:

Wolny dostęp do zbiorów, biblioteki wydziałowe ze specjalistycznymi zasobami bezpośrednio dostępne na wydziałach (blisko użytkownika) przez 6 dni w tygodniu i godzinach przed i popołudniowych to ogromne atuty podkreślane przez naszych użytkowników od wielu lat.

Działalność informacyjna

Działalność informacyjna naszej biblioteki prowadzona jest przez agendy sieci biblioteczno-informacyjnej na podstawie: katalogów, kartotek, bibliografii, informatorów, wydawnictw abstraktowych oraz przy wykorzystaniu własnych i obcych baz danych dostępnych poprzez stronę www oraz na dyskach CD i DVD.

Inne formy komunikacji z użytkownikami (poza odwiedzinami) to także e-maile, telefony, Gadu-Gadu.

Biblioteka tworzy we współpracy i samodzielnie następujące bazy danych:

- baza PUBLI – obejmująca publikacje pracowników ZUT w Szczecinie, czyli opisy prac opublikowanych liczy aktualnie 60 891 rekordów. Zarządzenie Rektora reguluje sprawy związane z tworzeniem tej bazy oraz jej udostępnianiem.
- SYMPONET- baza obejmująca opisy bibliograficzne materiałów konferencyjnych tworzona wspólnie z Biblioteką Politechniki Warszawskiej.
- BazTech – to baza zawartości polskich czasopism naukowo-technicznych. Koordynatorem tej bazy jest Biblioteka Politechniki Krakowskiej.

Biblioteka zapewnia dostęp do 31 baz pełnotekstowych oraz bibliograficzno – abstraktowych. Od lat notujemy systematyczny wzrost wykorzystania tych baz. Warto wymienić: Ibuk, Science Direct, Scopus, Springer, Web of Science, Wiley Online. Możliwy jest także dostęp do 32 516 tytułów czasopism zagranicznych w wersji elektronicznej oraz 104 tytułów czasopism zagranicznych w wersji drukowanej (prenumerata).

W jednej z naszych bibliotek wydziałowych na Wydziale Technologii i Inżynierii Chemicznej od pewnego czasu realizujemy ideę bibliotekarstwa uczestniczącego. W roku 2012 bibliotekarze realizowali 4 tematy, wyszukując informację z literatury dla pracowników macierzystego wydziału na zadane tematy.

Podsumowanie:

Mimo dużego zaangażowania środków finansowych na zapewnienie dostępu do elektronicznych źródeł informacji, jest on w dalszym ciągu niewystarczający, użytkownicy zgłaszają nowe potrzeby w tym zakresie.

Dydaktyka biblioteczno-informacyjna

Biblioteka ZUT realizuje na rzecz studentów naszej Uczelni dwa cykle dydaktyczne: szkolenie biblioteczne – on-line dla studentów I roku z 8 wydziałów z wpisem do indeksu oraz zajęcia z przedmiotu „Podstawy Informacji Naukowej” w formie jednorazowego dwu-godzinnego wykładu dla dyplomantów (studiów I i II stopnia) z 7 wydziałów, także z wpisem do indeksu. Zajęcia te są prowadzone przez pracowników Oddziału Informacji Naukowej. W miarę zgłaszanych potrzeb przez opiekunów grup studenckich na poszczególnych wydziałach organizowane są jednorazowe szkolenia dla doktorantów z Wydziału Technologii i Inżynierii Chemicznej.

Biblioteka z własnej inicjatywy jest organizatorem akcji „Otwarte drzwi” – którą przeprowadzamy w bibliotekach wydziałowych w miesiącu października. Organizujemy także indywidualne szkolenia użytkowników z baz np. Knovel, SciFinder, Reaxys, Thompson Reuters.

Podsumowanie:

Generalnie współpraca z Władzami Wydziałów w tym zakresie układa się dobrze. Dużo trudniej jest Bibliotece wyegzekwować obecność pracowników naukowych z Uczelni na organizowanych prezentacjach i pokazach nowych narzędzi przez wyspecjalizowane firmy np. EBSCO, ABE-IPS itp. Zwracamy się wtedy o pomoc do Władz Uczelni. Ale efekty takiego wsparcia – nie zawsze są zadowalające.

Informatyzacja procesu biblioteczno-informacyjnego

Początków informatyzacji procesu biblioteczno-informacyjnego szukać należy w latach 80-tych w obu bibliotekach jeszcze samodzielnie funkcjonujących Uczelni. Dziś Biblioteka ZUT pracuje w oparciu o system biblieczny Aleph. Warto dodać, że ogromny wkład w zakup tego systemu początkowo w jego ograniczonej wersji (na 5 stanowisk) położył JM Rektor PS w latach 90-tych.

Podsumowanie:

W omawianym zakresie ważna jest dobra współpraca z Uczelnianym Centrum Informatyki, która w naszym przypadku układa się bez zastrzeżeń. Może dodatkowym atutem jest fakt zatrudnienia jednego z naszych informatyków bibliecznych – w tej komórce – w niepełnym wymiarze etatowym, co znacząco ułatwia nam bezpośrednie i szybkie kontakty (zwłaszcza w sytuacjach awaryjnych).

Prace naukowe i doskonalenie zawodowe bibliotekarzy

Od lat systematycznie podnoszą swoje kwalifikacje nasi bibliotekarze na studiach magisterskich oraz podyplomowych. Aktualnie 6 osób uczestniczy w tym procesie. Bardzo aktywni są też bibliotekarze w zakresie dorobku publikatorskiego. W ubiegłym roku przygotowali łącznie 37 artykułów do czasopism fachowych oraz do naszego uczelnianego czasopisma pt. „Forum Uczelniane”. Jest to kwartalnik, którego od lat każdy numer, zawiera artykuły, notatki i inne bieżące informacje z życia Biblioteki przygotowane przez bibliotekarzy.

Dotychczasowe środki finansowe Biblioteki pozwalały na opłacanie udziału bibliotekarzy w licznych krajowych konferencjach, seminariach, kursach i szkoleniach. W ub. roku uczestniczyły w tej formie doksztalcania 62 osoby.

Podsumowanie

W ocenie kierownictwa Biblioteki – aktywność bibliotekarzy w tym zakresie jest duża, odpowiada potrzebom Biblioteki i jej możliwościom finansowym – póki co – też!

Współpraca z Uczelnią

Biblioteka dla naszej Uczelni to nie tylko ważne ogniwo w obsłudze procesu badawczego i dydaktycznego, bibliotekarze uczestniczą także w pracach różnych ciał kolegialnych i komisji uczelnianych. Przez wiele lat Dyrektor Biblioteki Głównej Politechniki Szczecińskiej był pełnoprawnym członkiem Senatu (zasada ta nie obowiązywała powszechnie). W 2005 roku Ustawa – Prawo o Szkolnictwie Wyższym ujednoliciła zasadę dając dyrektorom bibliotek uczelni publicznych prawo uczestnictwa w posiedzeniach Senatu z głosem doradczym. Bibliotekarze biorą też udział w pracach: Rady Bibliotecznej, której przewodniczącym jest Dyrektor Biblioteki (nie jest to powszechną zasadą), Komisji Socjalnej, Zakładowej Kasy Zapomogowo-Pożyczkowej itp.

Zakończenie

Mówiąc o roli biblioteki w Uczelni należy przywołać opinie i głosy jej użytkowników. To ich potrzeby winny determinować kierunki działań bibliotekarzy, którzy powinni podnosić jakość, trafność, atrakcyjność usług, rozszerzać oferty dbać o wygodę użytkowników sprawną i nowoczesną obsługę, a sami kształcić się i rozwijać nieustająco.

Mam nadzieję, że na kilku wymienionych tu przykładach wzajemnego oddziaływania i dobrej współpracy między Uczelnią a Jej biblioteką pokazane zostały wymierne korzyści dla obu stron. Pozwalają one na przywołanie takiej refleksji wieloletniego Dyrektora Biblioteki Głównej Politechniki Szczecińskiej dr Teresy Jasińskiej:

„niezależnie od tego ile już dokonaliśmy, zawsze jesteśmy na początku drogi”.

Przed nami jeszcze ogromnie dużo wyzwań, aby dostosować bibliotekę do wymogów XXI wieku i zrealizować w dużej części wizję biblioteki wirtualnej dla uniwersytetu technicznego.

Bibliografia

1. Czyżewska M. (red.): Kształtowanie wizerunku biblioteki; Wydawnictwo WSE w Białymstoku, Białystok 2007
2. Maloney K.: Library Technology and Planning for Change. [W:] Pre-Conference – Portals in Libraries – A Symposium. American Library Association, Library and Information Technology Association, 2004 [dokument elektroniczny]
<http://www.ala.org/ala/lita/litamembership/litaigs/internetportals/symposium.htm>
3. Materiały z Konferencji: „Bibliotekarze bez bibliotek, czyli bibliotekarstwo uczestniczące”, Białystok, 18-20 maja 2011
4. Szmigielska T.U.: Standardy oceny bibliotek akademickich; Seria: NAUKA – DYDAKTYKA – PRAKTYKA; Wyd. SBP; Warszawa 2011